

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

VI.—DE *QUOQUE* ADVERBIO.

De *quoque* adverbio supervacaneum erat disserere, nisi Handii de particulis Latinis commentarii imperfecti essent; qui autem reconditiora grammaticae tractant, particulas, humilem materiam, levius saepe tangunt, ut huius vocabuli proprietas parum adhuc explicata sit. Neque enim ex grammaticis thesaurisque universum eius usum intellegere possis, neque aliunde multum addiscere licet; nam quae in editionibus A. Spengel ad Varr. L. L. V, §69, et Munro ad Lucretii locos nonnullos (cf. indicem eius s. v.), in Herma, XXIV, p. 13, de usu Propertiano Rothstein paucis verbis dixerunt, ea eiusmodi sunt ut moneant potius quam doceant.¹ Itaque cum omnia fere eius adverbii exempla, in scriptorum classicorum atque etiam priscorum libris exstantia, contulissem, non inutile putavi aliis grammaticae studiosis ad iudicandum ea subicere, quae ex illa indagatione perspicere mihi visus sum.

Principium autem sumam ex eo quod olim (A. J. P. XVIII, p. 36) dixi, cum ex exemplis apud Plautum Terentiumque repertis pro certo affirmavi, ita inter se differre *etiam* et *quoque*, ut illud cum verbo, hoc cum nomine rectius coniungeretur. Et a Terentio quidem satis manifestum est id servatum fuisse, quippe qui uno solum loco (Haut. 866) *quoque* cum participio coniungat, ceteris locis, qui, si recte vidi, octodecim sunt, post substantivum aut pronomen ponat. Plauti fabulas neque tum ita scrutatus sum, ut me nullus locus effugere deberet, neque postea ad hanc rem retractavi; quod autem tum dixi, e quinquaginta fere locis exstare quinque ubi *quoque* ad verbum pertineret, adnotare debui, uno loco (Pers. 234) verbum *ero* coniecturam tantum, quamvis probabilem, esse, altero (Cist. 315, pro quo per errorem 35 scripseram), cum *quoque* nomini adiunctum sit, tamen vim eius ad

¹ Adde tamen, in quos serius incidi, Zumpt ad Curt. VI 6 (20). 5; Vogel et ad eundem et ad alios locos et praesertim in prooemio editionis §51 e; Muetzell ad Curt. IV 2 (11). 21; Eichert, Wörterb. zu Curt., s. v. *quoque*; Weissenborn ad Liv. IV 41. 3, X 14. 9, al.; M. Mueller ad Liv. II 22. 4; Riemann, Études, p. 242. De quorum sententia, ab eis quae disputavi aliquanto diversa, non est hic disserendi locus, quoniam intra finem Ciceronianae aetatis consistere statueram.

verbum vel potius ad clausulam referendam esse, qua de re infra dicturus sum.

Quod ad alios priscorum temporum scriptores attinet, nusquam in eorum reliquiis *quoque* verbo subiectum occurrit, nisi in Nonii libris *fit q.* e Livio (fr. 30 Baehr.), pro quo certa emendatione Hermann *sic q.* scribi iussit, et apud Lucilium (XXIX 19 M. 639 B.) e Muelleri coniectura *habeas q.* pro eo quod est in libris eiusdem Nonii *habeasque*. Neque tamen huic consensui nimium tribuendum est, cum ipsa exempla pauca sint; sunt autem praeter illa quae modo commemoravi haec: Naev. b. P. 56 M. 48 B., Enn. Sat. 60 M. 529 B., Caecil. 164 R., Pacuv. 259 R., Cat. agr., §93, or. de sumtu, p. 136 Jord. (q. l. *quoque* tris positum est), cont. Cass., p. 63 J., ad M. f., p. 77 J., Lucil. X 3 M. 290 B., XXVI 93 M. 501 B., XXIX 41 M. 644 B., XXX 71 M. 762 B., inc. 106 M. 311 B., Claud. Quadr. ap. Gell. XVII 2. 18 (fr. 17 Peter).

Sed manifestior res fit, si Ciceronem aequalesque eius prosae orationis scriptores inspicias; apud quos cum in octingentis amplius locis *quoque* inveniatur, ex eis duo et viginti tantum sunt, ubi verbo subiunctum sit. Eos in certa capita distributos apposui:

1. Varr. L. L. VI 72 a qua sponte sponte dicere [cum] respondere q. dixerunt.—H. l. infinitivum substantivi vicem ita explet, ut in eo nulla agendi notio insit, sed verbi quasi nomen memoretur.

2. A. Cic. Inv. I 50 rei non solum magna utilitas est sed praecipienda q. summa difficultas. de Or. III 140 se ad dicendum q. . . . dedissent. Brut. 191 eosdem intellegentium q. iudicio fuisse probatissimos. Top. 3 non modo rebus eis . . . sed dicendi q. incredibili quadam cum copia tum suavitate. ib. 77 dormientibus q. multa significata visis. Acad. I 23 agendi q. aliquid in vita et officii ipsius initium. Off. I 159 ut dictu q. videantur turpia. (Sed N. D. III 36 *animantium q.* huc non pertinet, quoniam ex consuetudine loquendi *animans* substantivum plane factum sit.)

2. B. Rhet. ad Her. I 14 si dicam me ex provincia redisse, perfectum q. in provinciam intellegitur. ib. IV 30 non solum additae sed uno tempore demptae q. litterae sunt. Cic. Inv. I 20 cum tam diversa sint genera causarum, exordiri q. dispari ratione in uno quoque genere necesse est. ib. II 59 ea igitur poena si adfici reum non oporteat, damnari q. non oportere. Div. II 110 eum quem re vera regem habebamus appellandum q. esse regem. Tusc. I 79 nihil esse quod doleat quin id aegrum esse q. possit. Fin. IV 32 ut sentire q. aliud, non solum dicere videretur. Fam. IX 17. 1 quod scire q. mihi videor. Varr. R. R. I 17. 6 commu-

nicandum q. cum eis. ib. II 2. 4 animadvertundum q. ib. II 2. 8 faciundum q. saepta.

Hi loci omnes ita inter se congruunt, ut quae ubique pars verbi adverbio antecedit, non verbum simpliciter sit sed nomen potius verbale; differunt autem, quod in posterioribus (B) verbi tamen partibus nomen verbale fungitur, in prioribus (A) nominis vicem obtinet. Uno sane loco, Acad. I 23, duplicem suam naturam gerundium exhibet, quod cum substantivo altero copulatur, alterum regit; retinendum tamen quod ad h. l. monet Reid coll. Stob. Eth. 2. 50 ἀρχὴ τῆς ἐν τῷ βίῳ πράξεως καὶ αὐτοῦ τοῦ καθήκοντος: "The Greek πράττειν, πράξις are generally rendered by *agere aliquid* or *agendum* connected with *aliquid*, not by *agere, agendum* alone." Ergo dum per duas partes orationis una notio exprimitur, eae vocabuli unius, et eius substantivi, vicem implent.

3. Rhet. ad Her. IV 32 non modo tollitur auctoritas dicendi, sed offenditur q. in eiusmodi oratione. Varr. R. R. II 9. 13 consue q. faciunt ut alligari possint. Nep. Att. 18. 5 attigit q. poeticen.

Iam satis manifestum est, scriptores Latinos hanc particulam non nisi dubitanter cum verbo coniunxisse, qui et omnino tam raro id fecerint et apud quos tribus locis solum cum verbo finito coniuncta sit. Ex qua fortasse dubitatione singularis illa thesis, quam in hoc Varronis loco offendimus, orta esse potest; nam qui id adverbium locis compluribus post gerundium adhibuit, tamen *consuefaciunt quoque* scribere noluit. De ceteris autem locis, ubi verbo finito *quoque* subiungitur, prior simplex, de altero quaeri potest, utrum ad solum vocabulum *poeticen* particula pertineat, ut loco mutato enclitica esse desierit, an vis eius locutionem, e verbo substantivoque confectam, totam complectatur. Quod si illud alterum fieri posse negavero, nemo fortasse erit quin adsentiat; tamen a re haud alienum esse arbitror, quasi ea res in quaestione esset, de huius adverbii usu quam brevissime disserere.

Is maxime perspicuus est et ad usitatam eius particulae significationem maxime accommodatus, si huius opera duo nomina inter se opponuntur, quae, in diversis clausulis posita, verbum suum quidque sed tamen idem habent. Cf. Ter. Andr. 896 *ego me amare hanc fateor; si id peccarest, fateor id q.*; Rhet. ad Her. I 27 *si plures erunt constitutiones . . . iudicationes q. plures erunt.* Rarius tamen ita ad amussim omnia inter se respondent, cum et cotidianus sermo et rhetoricus sive rei sive gratiae causa varias alterius clausulae mutationes adhibeant. Subaudiri enim potest

ea quae *quoque* non habet clausula, aut tota (ut Ter. Ph. 858), aut verbum eius (quod semper fere fit, si ea clausula per *ut* particulam inducitur; cf. Cic. R. A. 82; Varr. L. L. V 96); deinde autem ea quae *quoque* continet clausula per verbum aliud, sed quod idem fere significet, exprimitur. Cf. Plaut. Men. 796-8 *ita istaec solent, quae viris subservire sibi postulant, dote fretae, feroces. et illi q. haud abstinent saepe culpa*: ubi verba *haud abstinent culpa* idem fere dicunt quod praecedentia, nisi quod mulieribus certum peccatum tribuitur, in viris peccandi notio generaliter effertur. Levius etiam, mutato verbo, sensus mutatur in Plaut. Asin. 114; Rhet. ad Her. IV 45; Cic. Att. I 5. 1; II 7. 1; contra gravior mutatio fit in Cic. Att. I 17. 1 *illud a me intellegebatur quod te q. ipsum suspicari videbam*; cum enim in utroque verbo sentiendi notio insit, tamen haudquaquam idem est intellegere ac suspicari.

Sed per hanc particulam non solum vocabulum vocabulo sed etiam locutio locutioni opponitur; quem usum, nemini certe incognitum, grammatici neglexerunt, editorum pauci quos sciam attigerunt, ut Munro ad Lucr. IV 352; Greenough ad Hor. S. I 10. 5; Wickham ad Hor. S. II 8. 81.¹ Constat talis locutio interdum ex nominibus variis modis inter se coniunctis (cf. Rhet. ad Her. I 27; Varr. R. R. I 72; Cic. Inv. I 3. 59. 91, Quinct. 49, R. C. 50, Fam. VIII 5. 1), interdum etiam ex substantivo et verbo. Et hic quidem usus in Plaut. Cist. 315, *non modo ipsa lepidast: commode q. hercle fabulatur*, rudis, ut ita dicam, et imperfectus est; nam cum idem fere significant *lepidast* et *commode* vocabula, particulae vis re vera potius ad verbum *fabulatur* pertinet quam ad id cui adhaeret adverbium; sed tamen ita posita totam notionem complecti videtur. Quod in his etiam magis fit:

Cic. Inv. I 80 si aut perspicue falsum erit . . . aut ex contrario q. credibile aliquid habebit (sed ibid. II 48 *quoque* solum ad verba *ex contrario* pertinet). ibid. II 4 quare stultitia visa est aut a bene inventis alicuius recedere, si quo in vitio eius offenderemur, aut ad vitia eius q. accedere, cuius aliquo bene praecepto duceremur. *Aut quoque* = *aut etiam* = ἤ καί.

Rhet. ad Her. I 25 non modo imperasse sed rationem q. ostendisse; ibid. IV 33 (cf. Cic. Inv. I 109); ibid. IV 34; Cic. de Or. II 47; Fam. III 8. 9 si umquam mea causa quicquam aut sensit aut fecit, de hac q. sententia bima decedat; ibid. IV 2. 3 (cf. Or. 208), IV 11. 1, X 33. 4, XII 14. 7; Att. XIV 3. 2 volunt enim nos ita putare; nescio cur non animo q. sentiant; R. A. 126.

¹ Sed vid. etiam quos supra in adnotatione laudavi.

Paulo diversum hoc est: Ter. Haut. 417-419 *item ut filium meum amico atque aequali suo video inservire . . . nos q. senes est aequom senibus obsequi*; nam inter verba *inservire* et *obsequi* nihil interest, quae autem inter se notiones opponuntur, ex subiecto obiectoque constant. Eiusdem generis hoc est: Cic. Fam. III 8. 6 *cum te absentem semper defenderim, cum praesertim mihi usu venturum non arbitrarer*, ut *ego q. a te defendendus essem*, nisi quod in altera clausula primae sententia invertitur; cf. etiam Fam. III 2. 1, 3. 2, Top. 5. Neque aliter accipiendum est Cic. Att. VI 1. 22 *filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandavit ut mihi salutem adscriberes, gratum etiam Pilia . . . igitur tu q. salutem utrique adscribito*; non enim ad pronomen, cui adhaeret particula, vis eius pertinet, sed mutuae salutationes inter se opponuntur. Quod autem locum quem non debebat particula obtinet, eius rei etiam alia exempla sunt, ut Ter. Andr. 455, et maxime apud Varronem. Qui cum dicit, L. L. VIII 84, *hinc q. illa nomina*, recte monet Rothstein l. l. ne sic intellegamus, quasi dicere Varro voluerit, et aliunde et hinc illa nomina ducta esse, sed eum illis quoque nominibus, sicut aliis, hanc originem tribuere. Huius rei exempla et ab O. Muellero et ab A. Spengelio congesta esse Rothstein testatur; sed pauca Mueller ad L. L. V 69, plura ad eund. l. Spengel affert, qui sic loquitur: "De *quoque* non suo loco posito conf. §§56, 181, 182; VI, §§69" (leg. 60), "89; VIII, §84." Adde etiam L. L. VII 91, VIII 62 (cf. Rhet. ad Her. I 14); R. R. I 8. 2, 18. 4, 24. 4, 29. 3.

Id autem Varro fecit, non quin encliticae naturam agnosset, sed quia particula, post primum locutionis membrum posita, locutionem totam vi sua afficere poterat. Nobis quidem mirum videri potest, si interdum (ut L. L. VIII 84) particulam ita posuit, ut ei vocabulo cui plane non debebatur pondus accresceret: at eodem modo Cicero egit, cum Quinct. 49 ita locutus est: *mors honesta saepe vitam q. turpem exornat*. Nam in locutione quae est *vitam turpem* turpitudinis notio principalis est, ut ille substantivo pondus praeter debitum addidisse videatur. Talia autem ratione non reguntur, sed ex loquendi consuetudine magis pendent.

Hac excusatione etiam Horatius uti poterat, cum S. I 10. 5 ita scripsit: *nec tamen hoc tribuens dederim q. cetera*; nam etsi verba *tribuens* et *dederim* plane eandem notionem continent, tamen quia in ea notione exprimenda non idem quo ante usus erat verbum repetivit, idcirco ei sic rem accipere licuit, quasi re vera clausulae componerentur. Neque tamen negaverim, in poetis

quoque metri causa transponi; saltem in Lucretio id agnoscas, qui in re nova et difficili tractanda facere aliquando non poterat quin patrio sermoni vim quandam afferret. Sed ei licentiam, quam in hoc vocabulo sibi sumpsit, iam sermo illorum temporum dabat; nec mirum si, ut poeta, licentia accepta nonnunquam fortasse abusus est. De Prop. IV (V) 4. 52 iudicare non ausim; eiusdem I 12. 18, II (III) 4. 85, III (IV) 11 (10). 65 bene Rothstein cum usu Varroniano potius quam cum Lucretiano confert. Sed, ut ad priscorum temporum scriptorem redeamus, maiore licentia Plautus egit, Asin. 184-5 *vult etiam ancillis, et quoque catulo meo subblanditur novos amator*; nulla enim metri necessitate coactus est id facere (nam *et etiam* scribere potuit, ut Cist. 522 in quinto pede septenarii fecit); sed cum in hoc versu *etiam* semel iam posuisset, auribus obsecutus neglegentiam inauditam, non ingratam, admisit.

Atque de hoc adverbio, ubi ad clausulam pertinet, idem dicere licet, quod antea (A. J. P. XVIII, p. 32 d) de *etiam* particula dixi; addendi enim vim nonnunquam paene abicit et id tantum, vel maxime, efficit, ut sententia maiore pondere et quasi vocis intentione efferatur. In quo genere nonnulli ex locis supra laudatis sunt, ut Ter. Andr. 455 *tu q. perparce* (deest *emisti*, et dicere vult, re vera eum perparce misisse); ut Varr. L. L. V 182 *stipendium a stipe dictum, quod aes q. stipem dicebant*; non enim ad *stipem* particula pertinet, ut e Spengelii adnotatione colligendum erat, sed ea adiuncta res expressius affirmatur. Cf. etiam Cic. Inv. I 18 *qua re omnis controversia q. sublata est* (secludit Friedrichs, retinet Kayser); ibid. 66 *quare neutra q. indiget approbatione*.

Paucis comicorum locis *etiam* poni affirmavi (A. J. P. XVIII, pp. 31-2), ubi *contra* potius exspectes; et sic fortasse *quoque* accipiendum est uno loco, Cic. Inv. II 33 *ex dispari q. genere culparum, si ex pari sumendi facultas non erit, improbare animum adversarii oportebit*. Qui cum rarissimus sit usus, e Graeca lingua deductus esse potest: cf. Xen. A. I 5. 13 ὥστ' ἐκείνους εκπέπληχθαι . . . καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὄπλα· οἱ δὲ καὶ ἕστασαν ἀπορούντες τῷ πράγματι; cf. ib. II 3. 23 καὶ εὖ ποίων, III 1. 12 πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο.

Atque in hoc adverbio considerando alia etiam Graeca in mentem recurrunt; quis enim, si apud Ciceronem *scire quoque* jegit, non de talibus cogitat qualia sunt τοῦτο δὴ καὶ περαινῶ, Dem. IV 28, et τί γὰρ καὶ φήσομεν; Plat. Euthyphr. 6 B? Et si *quare*

neutra quoque indiget legas, in promptu est conferre ὅπερ οὖν καὶ ἔπαθεν, Plat. Euthyphr. 4 D, et ὥσπερ καὶ δίκαιον, Philem. 156 Kock; neque non ut in Cic. Fam. III 8. 6 sententia invertitur, sic etiam in Xen. An. I 4. 16 ἐγὼ μὲν . . . ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε. Temere statim affirmaveris, haec apud Latinos non nisi ex aemulatione Graecorum potuisse oriri; sed tamen in Graeco sermone particulae maxime florent, quibus Latinae linguae gravitas minus favet, et operae pretium est cognoscere, in Catonis de agri cultura libro semel tantum *quoque* occurrere, semel etiam (Iug. 79) in Sallustii libris, qui scriptor et gravitatem vere Romanam captavit et Catonis sectator fuit. At contra Varro, homo et litteris Graecis doctissimus et doctrinae magis quam elegantiae studiosus, in hac particula liberrime egit; quae cum minus quam *etiam* gravitatis habeat, paene eodem modo quo καὶ monosyllabon sententiae se insinuare et Graecam levitatem referre videtur. Certe liberior eius usus ex eo in primis fluxit, quod, postquam *etiam* pro *quoque* cum substantivis coniunctum est, hoc, ut *etiam*, ad clausulam pertinere atque etiam cum verbo coniungi coepit; sed ambas particulas licentius usurpatas esse mihi persuasum est quia saepissime notionem e Graeco petitam exprimere deberent.

GUILELMUS HAMILTON KIRK.